

Halálon innen – életen túl

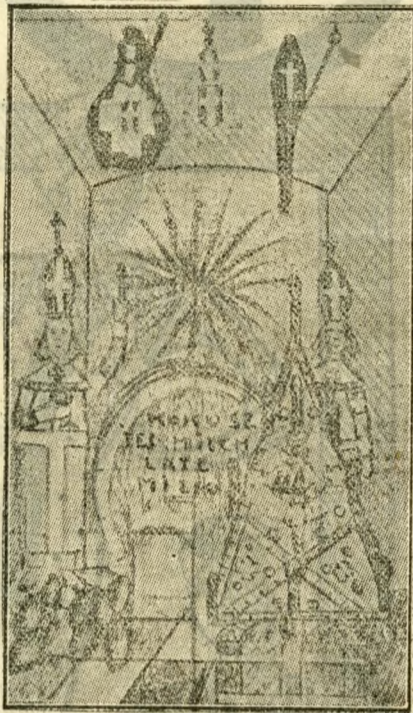
Látogatás az angyalföldi elmegyógyintézet múzeumában

Kaszányszerű, hatalmas épületsorozat áll a Hungária körút és a Figyelő uca sarkán. Allami Elme- és Ideggyógyintézet. Budapesten két ilyen intézmény van. Az egyiket a köznyelv röviden csak Lipót-

az intézet múzeumát, amely gondos rendezésben őrzi a tébolyodott elmék alkotásait, az első pillanatra itt sem lát a fölületes szem többet és mást, mint más kiállításokon. Képek, szobrok, hímezések, szerszámok, könyvek és levelek. A kiállítói terem rendje ugyanúgy, mint kívül az elmegyógyintézet rendje, sablonba foglalja, megszokott képpé rendszerezi az itteni életet. A sablon, a rendszer alatt azonban – *lobog a téboly.*

Ezt azonban meg kell látni. Bele kell nézni a betegek szemébe, ha ugyan kibírjuk a tébolyodottak tekintetét és darabonként kell végigtanulmányozni az elmegyógyintézet múzeumának anyagát. Ezek azután olyan váratlan meglepetéseket tartogatnak, amelyeket a legvadabb fantáziával sem tudunk elképzelni.

Az angyalföldi elmegyógyintézet múzeumát öt évvel ezelőtt alapította az intézet

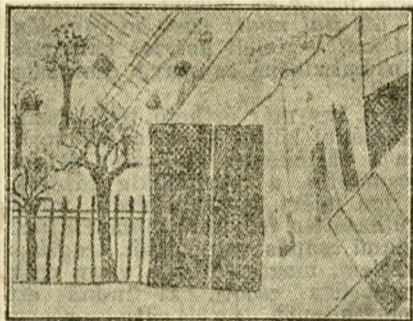

A tengerész rajza

mezőnek mondja, a másikat úgy hívja: „a tébolyda”. Ez a tébolyda az angyalföldi elmegyógyintézet a Hungária körút és Figyelő uca sarkán.

Lángész és örület! Egy lépés választja el egymástól a kettőt, olyan lépés, mint amilyen az életet a haláltól elválasztja. Ez a lépés megborzosgatja az embert, ahogy az emberek megborzosonganak az élet és a halál előtt is, amikor akár az egyik, akár a másik a maga meztelenségében jelentkezik. És megborzosonganak az emberek a lángész előtt és a tébolyult előtt is. Egyiket sem értik. Mind a kettőtől félnek.

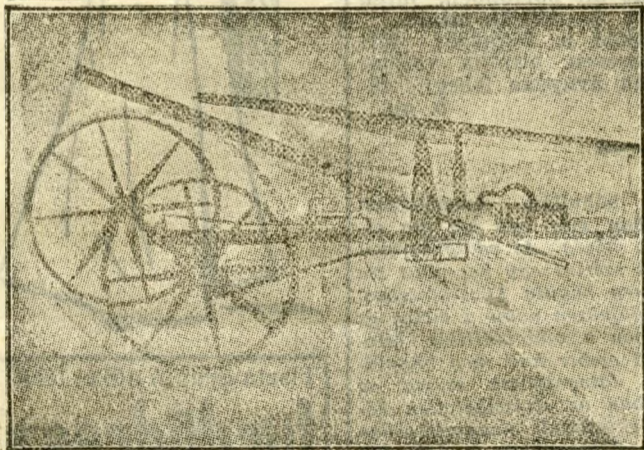
A tébolyda előtt is megborzosognak. Az emberekben él egy elképzelés a vasrácsos ajtókról, a dühöngő örületekről, a fölbortolt hajról, a vérbenforgó szemekről, a kényszerzubbonyról, a hideg pakkolásról és ki tudja, még mi mindenről, ami bennük a tébolyult szóval asszociál.

Egy középkori elmebeteg nő kompozíciója

akkori igazgatója, Sélég Árpád. Addig Magyarországon említésreméltó pszichiátriai múzeum nem is volt. Ez a múzeum ma is páratlan a maga nemében. ... Itt van három nagyszerű tollrajza a fiatal magyar festők letehetségesebbjének, aki évekkel ezelőtt elborult elmével halt meg. És mingyárt mellettük egy ív papíron, amazokkal csak nem egyidőben készült, különféle nevekből összeállított kompozíciója, amelyen ilyen fölrások vannak: „Joseph Macchiavelli, Lord George von Londoner, Caravaggio von Medici, Ernst Kállai Wien äusserliche Minister von Theresia Maria Elisabeth.”

Egy másik neves festő, aki magát „a magyar Van Gogh”-nak nevezte, tehetséges képei mellett fantasztikus repülőgéptervet is készített. Egy másik festő, aki menyeyi zenéről fantáziált és Michel Angelo tanítványának mondta magát, színes kótaképekből állított össze páratlan hatású

A „magyar Van Gogh” fantasztikus repülőgépe

De a legfantasztikusabb elképzelés sem tudja megközelíteni a valóságot, amely váratlan és különös meglepetéseket tartogat azok számára, akiknek mód adatik arra, hogy betekintsenek „a tébolyda” belsejébe.

Váratlan meglepetés az, amint a kapun túl rendezett szép parkban találkozik az ember a betegekkel, megnézi őket, azok visszanéznek csendesen, békésen, érdeklődően és nem talál a fölületes szem mást, mint amit minden kórház vagy szanatórium parkjában talál. Az örültekekkel való találkozás a szenzációra éhes embernek csalódást okoz — amíg fölületesen nézi őket.

És különös, hogy amikor megmutatják

és erejű képet. Operát akart írni, de a kótaképből fellegrára emlékeztető kompozíció lett, mintegy átfogó megjelenítésül annak a mondásnak, hogy „az építézet megfagyott zene”.

Egy rajztanárnő, amikor behozták ide, elfelejtett rajzolni. Itt lógnak rajzai, amelyek olyanok, mint a 8–10 éves gyermekek rajzai. Némely helyen már csak egyszerűen betűkkel és szavakkal jelzi, hogy „föld”, „bokor”, „kerítés”. Viszont vannak itt pártját ritkító festészeti alkotások ékszerésztől, ügyvédjelöltől, meteorológustól, tengerésztől és parasztembertől. Ennek a parasztembernek az alkotásai talán a legérdekesebbek a képgyűjteményben. A színeknek és a formáknak párat-

lanul gazdag és fantasztikus tobzódásai ezek. A meteorológus asztrális finomságú sziklás tájakat rajzolt. Azt mondta: ezek a rajzok idegen bolygókról származnak. A tengerész szentképeket és vitorlás hajókat rajzolt ilyen fölrással: „üdvözítő, önszépítően kokusztea, dinnye”. Van itt egy tollal rajzolt női arckép, amely alá rajzolója a következőket írta: „Rashorina Ravalanova madagaszkári királynő, aki elégette a bálványokat és áttért népével a katolikus vallásra. Ez okozta Madagaszkár vesztét, gyarmattá süllyedését. Mindenkori szeretőjét nevezte ki miniszterelnökké.”

A kenyérbélszobroknak se szeri, se száma. És sok a kézimunka is. Érdekes az a szőnyeg, amelyet az udvaron talált hulladékokból készített ez egyik beteg. Van itt zsemlye, amelyre szép csipkeruhát horgolt az egyik, van kenyérbélszobor készített ruhát a másik. Van, aki egész levelezését ruhadarabokra varrta ki cernával, viszont olyan is, aki az ujságokból kivágott betűket ragasztotta föl hosszú keskeny vászonzalagokra. Olyanok ezek, mint az óriási táviratszalogok. A szerencsétlen nő ezeken „távíratozott” férjének, akiről azt hitte, hogy állandóan életveszedelemben forog. Aztán van kézimunka különféle színű kócból összerakva.

Vannak tervrajzok is. Egy „aerokerékplán”-terv. Így nevezte el alkotója lábhajlósos repülőgépe tervét. Az egyik beteg megoldotta azt a nagyszabású problémát, hogy hintázzat az ember — egymagában. Itt van ennek is a tervrajza. Van egy másik terv a gyertyaöntés megreformálására és van egy királyi kormánypálcát, amellyel egy vándor „király” jött be. Egy parasztember készítette és földszítette sok mindennel, bádoggal, színes papírral és subiccos dobozzal is.

De vannak itt veszedelmesebb szerszámok, mint a királyi pálcát. Hatalmas kés és fenékö. A fenékövön fente ezt a nagy kést állandóan egy elmebeteg és rettegésben tartotta vele az egész környéket. Van itt egy hat centiméter hosszú varrotű, amellyel az egyik beteg éjszaka orrsövényén keresztül cernát húzott. Vannak itt gyöngyök, hajtűdarabok és vízvezeteki dugattyúlánc, amelyeket a betegek lenyeltek.

És mindez csak kis része a gyűjteménynek, amelynek további anyagi: a pszichiátria és a magyar elmegyógy történetére vonatkozó képek, adatok és modellek. Van egy szenzációs grafológiai, valamint vers- és levélgyűjtemény is. Ezekről majd legközelebb. Szélpál Árpád.

Most már csak nyugodtan...

— Tízévi béke! Ez kellett nekünk! — kiált a hadigyaros földvidulva —, tíz év alatt csak fölkészülhetünk a következő világháborúra.

— Szerelmi pör — szerelem nélkül. A törvényszéken dr Merschitz Kálmán tanácselnök szombaton folytatta annak a sikkasztásügynek a tárgyalását, amely Sidney Horner amerikai milliomos följelentésére indult meg dr. Bakonyi Endréné ellen. Coloredó Jánosné tanu-vallomásában elmondotta, hogy a pör főszereplőivel egy alkalommal találkozott a Ketter-féle vendéglőben, ahol Horner kijelentette, hogy azt a gyűrűt, amelyet újján visel, Bakonyinének ajándékozta és arról is beszélt, hogy az asszonyt majd feleségül veszi, sőt sürgette, hogy váljon el férjétől. Horner ezt a kijelentést tette: „Minden pénzemet Bakonyinének adom, én csak zsebpénzt tartok magamnak.” Dr Klein Artur ügyvéd, aki a férj válpőri ügyében szerepelt, az elnök megkérdezte, hogy miért nem helyezték a kérdéses ékszereket letétbe, amikor Horner érteit visszakövetelte, mert az asszony érdekében ez lett volna a teendő. Eredménytelen szembesítések után az ügyész tartotta meg vádbeszédét, amelyben azt hangoztatta, hogy Horner állításai megfelelnek a valóságnak és valóban az a gondolat támadhatott, hogy az asszonynak nem volt vele más célja, mint hogy őt kifossza. Horner védője kérte az ékszerek elkobzását és a sértett javára való kiadását, valamint 2000 dollárnak kártérítés címén való megfizetését. Az asszony védője arra utalt, hogy Horner élemedett ember és szó sem lehet arról, hogy a vádlott terhére bármiféle büntethető cselekményt követett volna el Bakonyiné. Az asszony az utolsó szó jogán kijelentette, hogy mindent ajándékba kapott és fölmentését kérte. A törvényszék június 14-én délben hirdeti ki az ítéletet.